

ובפרי חדש יו"ד סי' ק"ב הביא דברים אלו בשם המרדכי ובשם הר"ט ע"ש ולפנינו אינו במרדכי רק בגליון בשם חידושי מהר"ם ובשם ה"ר פרץ, וכתב הפר"ח ז"ל דברי הר"ט תמוהין בעיני כו' והלא נולד ומוקצה נמי חוזר לאיסורו לשבת הבא' אלא שזו הביצה תשתי אחר י"ט לעולם משא"כ חמץ שזה התערבות אם יתקיים לשנה הבאה חוזר לאיסורו, וחדש נמי זו התבואה לעולם תשתי, ותו יש לתמו' דאשתמיטת' תלמוד ערוך במס' נדר' פ' הנודר מן הירק דגרסי' [נח, א] התם כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל והקדש והחדש לא נתנו חכמי' בהם שיעור כו' ע"ש, ושם ס"ק ג' הוסיף לתמוה בזה וכתב ז"ל וזה תימה דאף איסור מוקצה ואיסור נולד חוזר לאיסורו לשנה הבאה כו' ומ"מ מסוגיא דס"פ משילין נמי מוכח דחמץ נמי מקרי דבר שיל"מ, שהרי העיסה עצמ' אם יניחנה לשנה הבאה חוזרת ונאסרת דומי' דחמץ ואעפ"כ קרי לה דשיל"מ עכ"ל.

אמנם לענ"ד נראה דדברי המרדכי כנים ולק"מ, והוא דודאי ספק ביצה היינו ספק אם נולד קודם י"ט או ביו"ט וכן ספק תערובת שפיר אמרינן, עד שתאכלנה באיסור ע"י ביטול תאכלנה למחר בהיתר גמור דלמחר תשתי ביצה זו עד עולם, אבל בחדש באורחא דשיתסר נגהי שיבסר אין הספק על התבואה אם היא חדש או לא אלא הספק הוא ביומא, אם הוא שיתסר או שיבסר וזה הספק דשיתסר או שיבסר חוזר לשנה הבא' ר"ל אותו ספיק' דיומא חוזר לספיקו לשנה הבאה וה"ל דומיא דחמץ שחוזר לאיסורו לשנה הבאה וכן ספיקא דיומא נמי חוזר, אבל גבי ביצה זה הספק שנסתפקנו עתה עלי' למחר תצא מספיקא ושוב לא יהי' זה הספק חוזר וזה ברור.

ומ"ש הפר"ח בעיקר הדין שכתב הר"ר חיים גבי חמץ דלא הוי דשיל"מ כיון שחוזר לאיסורו, ודחי לי' הפר"ח מהא דס"פ משילין דעיסה עצמה אם יניחנה (לשנה) [לשבת] הבאה תחזור לאיסור כו' וכונתו בהא דפריך התם וליבטל מים ומלח לגבי עיסה ומשני משום דה"ל דשיל"מ והתם עיסה עצמה חוזרת ונאסרת (לשנה) [לשבת] הבאה.

ולפ"ענ"ד אינו ראיה כלל, דהתם תנן האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה הרי (הוא) [אלו] כרגלי שתייהן ולא בטיל לגבי עיסה דה"ל דשיל"מ, והתם המים והמלח לא יחזרו לאיסורן דהא אין האיסור של המים והמלח אלא משום שקנו שביתה אצל בעליהן, ואח"כ הן כרגלי השואל וא"כ לשבת הבאה הרי הן לגמרי כרגלי בעלת העיסה ואפי' תימא דמ"מ איסור תחומין יש עליהן כלומר שאם יהיה עירובו למזרח יאסרו למערב זה לא מקרי חוזר לאיסורו דדוקא גבי חמץ שנתערב אמרינן דבטל ולא הוי דשיל"מ לומר עד שתאכלנו באיסור אכול בהיתר כיון שזה התערבות לא יעמדו לעולם בהיתרו ולשנה הבאה יחזור לאיסורו ושוב אתה צריך לבטלו וכיון שכן גם עתה יאכלנו ע"י ביטול, אבל גבי מים ומלח שנתערבו בעיסה, לא תתחלק עוד ולא יחזרו המים המלח לגבי בעלים דשאלה זו לא הדרא בעיני' אלא מים ומלח אחרים יחזור לבעלים, וא"כ כשיהיה איסור תחומין על העיסה מחמת רגלי

מחמץ ומוקצה

ספיקא
דיומא הו"ל
חוזר
לאיסורו

תחומין

משקנאם
השואל לא
יחזור
לאיסורם
בתערובת

הבעלים כל העיסה תיאסר ולא יהיה בו דין ביטול, וא"כ לענין ביטול מים ומלח דגבי עיסה שפיר אמרינן דה"ל דשיל"מ ועד שתאכלנה באיסור ע"י ביטול תאכלנו בהיתר למחר בלא ביטול ואם אח"כ תאסר עוד העיסה, הנה תאסר כולה ולא יהיה בה ביטול משא"כ בחמץ שנתערב ליכא למימר (על) [עד] שתאכלנו באיסור ע"י ביטול אכול בהיתר כיון דלא יעמוד לעולם בהיתרו ושוב יאסר לשנה הבאה ותצטרך לבטלו עוד ברוב, אבל מה שתאסר העיסה כול' זה לא מקרי חוזר לאיסורו כיון שלא יהי' בו עוד תורת ביטול. ואם היה להם עיסה בשותפות לזה שני חלקי' ולזה חלק שלישי כתב בשטה מקובצת ס"פ משילין דלא מבטלי והוא כרגלי שתייהן ע"ש, ולפ"מ"ש אפשר לומר לשיטת הר"ח דהכא בטיל ברובו, כמו דס"ל בתערובות חמץ דלא מקרי דשיל"מ כיון דלשנה הבאה יחזור לאיסורו ה"ה הכא יחזור איסור התערובות לשבת הבאה למקומו, ול"ד למים ומלח לגבי עיסה (דאינו) [דאינן] חוזרין לאיסורן שהרי השאילה המים והמלח ותו לא הדרא בעינא ולשבת הבאה ה"ל כולה עיסה עם המים והמלח דחדא בעלי' ואינו חוזר לאיסור שיהיה צריך ביטול, משא"כ בשותפות דגם לשבת הבאה יהיה של שותפים וצריך ביטול ולא הוי דשיל"מ, אלא דצריך ששים לבטלו כדן שאר ביטול ודו"ק.

תערובת
עיסת
שותפים

סימן ו

שאלה. לברר דיני זה וזה גורם בחמץ ובע"ז ובשאר איסורין בכללי ובפרטיו.

תשובה. גרסי' פ' כל שעה (דף כ"ו), ת"ר תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וחכמי' אומרי' הפת מותרת בשלה ע"ג גזלים ד"ה הפת מותרת והא תניא בין חדש בין ישן יוצן, ל"ק הא רבי הא רבנן, אימור דשמעת לי' לרבי משום דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם מי שמעת לי' אלא ל"ק הא ר' אליעזר הא רבנן, הי ר' אליעזר כו' אלא ר"א דעצי אשירה דתנן נטל הימנה עצים אסורי' בהנאה הסיק בהן את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בהן את הפת אסורה בהנאה נתערבו באחרות ואחרות באחרות כולן אסורין בהנאה ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לע"א, אימור דשמעת לי' לר"א בע"ז דחמירא בשאר איסורין מי שמעת לי' כו' אמר אביי את"ל זו"ז גורם אסור רבי היינו ר"א ואת"ל דזוז"ג מותר [והכא משום דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם וכוסות וצלוחיות אסירי כי פליגי בתנור וקדרה למ"ד זה וזה גורם אסור אסור למאן דאמר זה וזה גורם מותר] שרי איכא דאמרי אפי' למ"ד זו"ז"ג מותר קדירה אסור דהא קיבלה בישולא מקמי דניתן עצים דהתירא כו', בעא מיני' רמי ב"ח מרב חסדא תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו את הפת לרבנן דשרי בקמייתא מהו א"ל הפת אסורה ומה בין זו לערלה אמר רבא הכי השתא ערלה בטלה במאתים הקדש אפילו באלף לא בטיל אלא אמר

השנים, וא"כ ה"נ כאלו ע"א אומר אב"ג וע"א אומר דה"ו דודאי הוי חזקה דאם אחד מהם משקר והשני אומר אמת יהי' איזה מהם שיהי' הרי כאן ג' שנים רצופים, משא"כ כשאחד אומר אג"ה וע"א אומר בד"ו אם אנו מאמינים לאחד מהם בלבד אין כאן רצופים, וזה פשוט ברור.

אבל הנכון דאנו מצטרפין העדים של אב"ג כאילו כולן אחד וכאלו עד אחד אומר על אב"ג וכן ג' עדים של דה"ו כאילו עד אחד אומר על דה"ו דכשם שאם ג' זוגות העידו על ג' שנים חשיב ב' עדים על החזקה כך כשיש ג' עדים מיוחדים על ג' שנים חשיב כאחד על כל ג'

רבה אי קשי' ה"ק והלא מעל המסיק וכל היכא דמעל המסיק נפקי להו לחולין, אמר ר"פ הכא בעצי שלמים עסקינן ואלוהא דר' יהודה דאמר הקדש בשוגג מתחלל במזיד אינו מתחלל מ"ט לאו כיון דלא בר מעילה הוא לא נפיק לחולין ה"נ כו' ע"ש.

ובטור יו"ד סי' קמ"ב כתב בשם הרמ"ה דאע"ג דק"ל זוז"ג מותר אבל בע"ז תנור שהסיקו בעצי אשירה והוא תנור חדש יותץ ע"ש ומשום דע"ז חמירא ואסור זוז"ג, וכן בתנור ישן שהוסק בעצי אשירה אסורה הפת אפי' אין אבוקה כנגדו, וב"י הקשה מהא דמבואר פ' כל הצלמים להדיא בההיא גינתא דאזובלא בזבל ע"ש ופסק שמואל דמותר משום דק"ל כר"י זוז"ג מותר ע"ש.

ובש"ך יו"ד שם סי' ק"ד העלה דגם הרמ"ה מודה דזוז"ג שרי בע"ז כמו בשאר איסורין וכדאמר' להדיא פ' כל הצלמים אלא שדעת הרמ"ה לחלק עצי אשירה משאר איסורין באין אבוקה כנגדו דבשאר איסורין מותר משום דגחלתן ואפרן מותר אבל גבי ע"ז דאפי' גחלתן ואפרן אסור א"כ אפי' אין אבוקה כנגדו נמי אסור ולא שייך לומר זוז"ג דהא איכא תנור דהיתרא, אלא משום דק"ל יש שבח עצים בפת וה"ל הנאה דמינכרא לא שייך ב"י תו זוז"ג, ה"נ היכא דגחלים ואפרן אסור אמרי' שבח גחלים בפת, ואפי' גרף וקטום כיון דבע"ז אפרו אסור ה"נ חומו אסור ואמרי' שבח גחלים ושבח חומו בפת, אבל בתנור חדש שהסיקו היסק ראשון בעצי אשירה, ואח"כ הסיקו בעצי היתר אפי' הרמ"ה מודה דהפת מותרת דה"ל שפיר זוז"ג דאין שבח תנור בפת, והו' תורף דברי הש"ך. ובפרי חדש שם הקשה דלפ"ז מאי קבעי ל' בש"ס בתנור שהסיקו בעצי הקדש לרבנן דשרי בקמייתא, הא לא שרי בקמייתא אלא משום דסברי אין שבח עצי' בפת דשלהבת אינה באה אלא מן המשחה הנשרף כמ"ש תוס' שם בסוגי' ובהקדש דאפרו אסור א"כ יש שבח גחלים בפת עכ"ל ע"ש.

וכבר הקשה קוש' זו מהרש"ל שם בסוגיא, ותיירץ דמייירי בתנור גרף ואפה בחומו, א"נ דמיבעיא ל' בתנור חדש והוסק אח"כ בעצי היתר דה"ל זוז"ג וע"ש, ובזה מתיישבים גם דברי הש"ך, אלא דאי אפשר לומר כתירוצ' הראשון דנהי דמייירי בתנור גרף הא ס"ל לש"ך דהיכא דאפרו אסור חומו נמי אסור וחומו חמיר טפי כמ"ש תוס' פסחי' (דף ע"ה) ע"ש, וכיון דבהקדש אפרו אסור כ"ש חומו, אך התיירץ השני דמייירי בתנור חדש שהוסק היסק שני בעצי היתר דאין כאן שבח עצי' או שבח חום רק זוז"ג לחודי' עולה גם לשיטת הש"ך.

אמנם מדברי הכסף משנה נראה דאפי' היכא דגחלתו ואפרו אסור מ"מ הפת שאפה בם מותרת משום זוז"ג דלא אמרי' שבח עצי' בפת אלא באבוקה כנגדו דאז"ל (הנראה) [הנראה] הניכרת אבל אפי' אבוקה כנגדו לא ה"ל הנאה הניכרת אלא כשאר גורם בעלמא ואמרי' ב"י זוז"ג מותר, ע"ש פט"ז מהל' מאכלות אסורות [הכ"ב] שכתב ז"ל ויש לדקדק בדברי רבינו שכתב תנור שהסיקו בקליפי ערלה כו' בין חדש בין ישן יוצן וכו' ואם בישל בו קודם שיוצן בין פת בין תבשיל הרי זה אסור בהנאה כו' גרף את כל האש וכו' ה"ז מותר ויש לתמוה למה לא חילק בין חדש לישן (בהאי) [דהא] דגרף כל האש וכן בישלה ע"ג גחלים משמע דליתנהו אלא בישן שלא ציננו כיון דאין אבוקה כנגדו מותר בדיעבד, אבל בחדש שלא ציננו אעפ"י שאין אבוקה כנגדו משמע דאסור כיון דהוי כולה גורם דאיסורא, ואפשר לומר דרבינו סובר דכל שאין אבוקה כנגדו מותר בדיעבד אפי' בחדש שלא ציננו לר"ה מאחר שכלו עצי איסור והכי

כשאין אבוקה כנגדו ואפרו וחומו אסור

אם יש שבח אפר בפת

דייק לישנא שכתב גבי גרף כל האש שהרי עצי האיסור הלכו וגבי בישלה ע"ג גחלים כתב שכינן שנעשה גחלים הלך איסורן ויש הוכחה לדבריו מדבעי גמרא לאוקמי הא דתני חדש יותץ כרבי למימרא דסבר רבי זוז"ג אסור ואע"ג דתני אפלוגתא דרבי ורבנן בשלה ע"ג גחלים ד"ה מותר אלמא אע"ג דהוי ס"ל לרבי זוז"ג אסור אפי' בדיעבד ה"מ כשעדיין עצי איסור קיימים אבל כשכלו עצי איסור ולא נשאר אלא גחלים אין כאן גורם של איסור ובדיעבד שרי עכ"ל, ביאור דבריו דבתחלה הוי סובר הכ"מ לומר דהא דבשלה ע"ג גחלים ד"ה מותר לאו משום דהלך איסורו לגמרי אלא משום זוז"ג דאע"ג דגחלתו אסורה כל שאין אבוקה כנגדו לא הוי הנאה הניכרת וה"ל זוז"ג כיון דאיכא נמי תנור דהיתרא ומש"ה קשי' ל' בתנור חדש דהוא איסורא ג"כ ואמאי מותר בתנור חדש כשבשלה ע"ג גחלים לזה העלה בכ"מ דהיתרא דגחלים לאו משום זוז"ג אלא משום דהלך איסור, וכתב עוד שם בכ"מ זוז"ל וא"ת בחדש שלא ציננו אע"פ שכלו עצי איסור מ"מ הא איכא תנור דאיסורא וליכא שום גורם דהיתרא ומי גרע מזוז"ג למ"ד דאסור ואפי' בדיעבד אסור מדאיכא מאן דפליג עלי' דלכתחלה ליכא מאן דשרי כמו שנתבאר וז"ל כיון דתנור גופי' אינו איסור עצמו אלא שנגמר בעצי איסור ועצי איסור הלכו להם נמצא שאין כאן איסור כלל ועדיף מזוז"ג ולפ"ז צ"ל דהא דתני אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה כו' קאי אחדש וישן שלא ציננו ואבוקת עצי איסור כנגדה, הא לאו הכי הפת מותרת אפי' בחדש שלא נתצו ולא ציננו ואפי' למ"ד זוז"ג אסור מודה בהא דשרי והיינו דתני בשלה ע"ג גחלים ד"ה מותר כן נ"ל לדעת רבינו ואע"פ שאין נראה כן מדברי המפרשים עכ"ל.

ודבריו תמוהין לענ"ד במ"ש דאפי' תנור חדש שלא ציננו ואפי' למ"ד זוז"ג אסור מודה בהא דשרי והוא פלאי שהרי בתנור חדש שציננו והסיקו בעצי היתר הפת אסורה למ"ד זוז"ג אסור א"כ בתנור חדש שהוסק בעצי איסור ואפה בחומו היכי שרי ומי גרע עצי היתר מחום עצי אסור, וכיון דהתנור בעצמו הוא איסור א"כ אפי' נימא דחומו של עצי איסור היתרא הוא אכתי ה"ל זוז"ג ואסור למ"ד זוז"ג אסור, וגם לגוף הסברא לא ידענא מי הכריחו לכ"מ לזה דהא הרמב"ם פוסק זוז"ג מותר וכיון דגחלים מותרין וכן חומו של תנור מפני שהלך איסורן שפיר ה"ל זוז"ג תנור דאיסורא וגחלים או חום דהיתרא אבל למ"ד זוז"ג אסור ודאי בזה נמי אסור, ולדברי הכ"מ לא ירדנו וצ"ע כעת.

אמנם למדנו מדברי הכ"מ דבתחלה רצה לומר דהא דגחלים מותר לאו משום דהלך איסורן אלא משום דה"ל זוז"ג כיון דאינו הנאה הניכרת ודוקא למאן דס"ל זוז"ג מותר הוא דאמרי' בגחלים ד"ה מותר, וא"כ אפי' בגחלים דע"ז דאסירי מ"מ לא נפקי מכלל זוז"ג דכל שאין האבוקה כנגדו ה"ל הנאה שאינה ניכרת ולמ"ד זוז"ג מותר ה"נ שרי.

א"כ מדברי התוס' נראה מבואר דהיכי דגחלים ואפרן אסור ה"ל הנאה הניכרת ואפי' אין אבוקה כנגדו ע"ש בפסחי' (דף ע"ה) בהא דבעי רב חנינא בר"א מרב אדא ב"א תנור שהסיקו בקליפי ערלה וגרפו ואפה בו את הפת מהו לדברי האוסר א"ל הפת מותרת וכתבו שם בתוס' ז"ל ותימא לריב"א מאי קמבעי' ל' הא תני סיפא בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר ואפי' למאן דמוקי התם בגחלים עוממות לא גרע חומם מחום התנור שגרפו ותיירץ ר"י שאני גחלים שאין חומם בא מחמת השלהבת אלא מחמת עצמן ועפרא

תנור חדש שלא ציננו

דעת התוס'

אבני

שו"ת סימן ו

מילואים

יז

בעלמא הן אבל חום התנור שגרפו מחמת חום שלהבת אבוקה בא שהוא איסור גמור הלכך קמבעי ליה ותימה לר"י כיון דהפת אסור כשאבוקה כנגדו וחום האבוקה אסור א"כ כשגרפו ואפה בו את הפת נמי יהא אסור הפת ופי' ר"י דאפילו כשאבוקה כנגדו לא אסור אלא מדרבנן ולא משמע כן בשמעתין וגם לא הוי שייך לאפלוגי אי יש שבח עצים בפת או לא עכ"ל ע"ש מבואר מדבריהם דהיכא דגחלתן ואפרן אסור לא הוי זוז"ג דאי נימא כיון דלא הוי הנאה הניכרת מותר א"כ מאי קש' להו כשגרפו התנור נמי יהא הפת אסור דהא אפי' במקום שגחלתן ואפרן אסור ה"ל זוז"ג, אלא ודאי מוכח דהיכא דגחלתו ואפרו אסור ס"ל לתוס' דלא הוי זוז"ג וזה נראה שהיה ראיית הש"ך ביו"ד שם מדברי התוס' פסחי' (דף ע"ה) דהיכא דאפרו אסור חומו נמי אסור וכן הפת אסורה ע"ש, אלא דלכאורה לאו ראי' היא כלל דתוס' לא כתבו זה אלא בקושייתם, אבל בתירוצם העלו דאפי' אבוקה כנגדו לא אסור אלא מדרבנן וא"כ מוכח עכ"פ לפי תירוצ' דבחומי אע"ג דאסור הוא מ"מ הפת מותרת, ולפי"ז ה"ה בע"ז אף דאפרן אסור מ"מ הפת מותר דהא הכא אמרי' דחומי אסור ואפ"ה הפת מותרת ומשום דאפי' אבוקה כנגדו אינו אסור אלא מדרבנן ומש"ה מקילין בחומי אפי' מדרבנן.

יש שביע' בפת מדאורייתא או מדרבנן

ואפשר דהא דכתבו התוס' דאפי' אבוקה כנגדו אינו אלא מדרבנן היינו משום דשלהבת אינו בא אלא ממשוה הנשרף וכמ"ש תוס' בסוגיין בטעמא דרבנן ואפשר דגם רבי מודה להו דאין השלהבת בא אלא ממשוה הנשרף אלא מ"מ סבירא ליה דמדרבנן אסור ומש"ה בגרפו אע"ג דחומי אסור משום שבא משלהבת האבוקה שהוא איסור מ"מ כיון דשלהבת גופי' אינו אלא מדרבנן משום הכי פשיט ל' בגרוף דהפת מותרת ומשום דחומי אפי' מדרבנן מותר, אבל בע"ז דגחלתו ואפרו אסור מדינא וא"כ אפי' השלהבת הבא ממשוה הנשרף לא גרע מגחלתן ואסור מדינא ולפי"ז בגרוף נמי כיון דחומי בא משלהבת ואפי' בא מגחלת נמי אסור שהרי אפרן אסור מדינא, ומש"ה בע"ז הפת אסורה משום דיש שבח גחלים וחומי בפת, זה הנראה לענ"ד ליישב דברי הש"ך במה שביא ראי' מדברי תוס' לאסור ודו"ק.

ובבג"ז אברהם סי' תמ"ה סק"ה כתב ז"ל אסורים בהנאה לפי שיש שבח עצים בפת, ר"ן ומ"מ, ודוקא כשאבוקה כנגדו, הרמ"ך כ"מ, ואע"ג דחמץ גחלתו ואפרו אסור מ"מ הוי זוז"ג דתנור הוא גורם ג"כ שיאפה ושרי כו' ועיין ביו"ד סי' קמ"ב מיהו נ"ל עיקר כדעת הט"ז והש"ך שם דדעת הרמב"ם והפוסקים דבע"ז אפי' בישל ע"ג גחלים או בחומו של תנור נמי אסור ולא מטעמייהו אלא מדאמרי' בפסחי' (דף כ"ו) דאף דרבנן שרו באבוקה כנגדו דוקא בערלה דבטילה במאחז הלכך משכלה ונבער לא חמיר איסורא אבל בהקדש דאפי' באלף לא בטיל אסור וא"כ ה"ה בגחלים עוממות דאסור וזהו דעת הטור שלא חילק כאן בפת בין תנור חדש לישן משום דכתב ביו"ד בשם הרמ"ה דכיון דע"ז לא בטיל אפי' בזוז"ג אסור וה"ה בחמץ דהנאה כל שהו מיהא הוי, וא"כ אפי' היו מונחים עצים אחרים ג"כ על האש והניח החמץ עליהם דהוי זוז"ג אסור, וכן מוכרח דהא א"א להדליק חמץ לבדו אם לא על ידי עצים ואפ"ה כתב שהפת אסור כו' עכ"ל.

והנה מ"ש המג"א שג"ל עיקר כדעת הט"ז והש"ך, דבריו אינם עולים אלא כדעת הט"ז שהעלה בטעמא דהרמ"ה שהביא הטור משום דס"ל בע"ז דחמירא זוז"ג אסור וה"ה בתנור חדש והיסק שני, אבל דעת הש"ך שם ביו"ד אינו כן אלא דגם בע"ז זוז"ג

מותר, וטעמא דהרמ"ה הוא משום דע"ז אפרו אסור ומש"ה אמרינן שבח גחלים בפת משא"כ בערלה וכלאי כרם דאפרן מותר ולכך בע"ז דוקא אבוקה כנגדו דהוי שבח עצים אבל בע"ז א"צ אבוקה דגם שבח גחלים אוסר, וא"כ בתנור חדש והיסק שני מותר דזוז"ג אפי' בע"ז מותר ולפי"ז דברי המג"א אינן עולים אלא כדעת הט"ז ולא כש"ך.

ואמנם אחר העיון נראה בחמץ עיקר כדעת המג"א דזוז"ג אסור ובע"ז נראה עיקר כדעת הש"ך דזוז"ג מותר.

והוא לפי מ"ש הר"ן פ' כל הצלמים [כא, א מדפי הרי"ף] בהא דתניא רבי יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פירי כו' מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב מותר, וז"ל מדאמרינן שאם הבריך והרכיב מותר כתב רש"י ז"ל משום זוז"ג מותר כו' ועוד הקשו עליו דילדה שסבכה בזקנה משום ביטול נגעו בה כדמפרש פ' משוח מלחמה (דף מ"ג) דאפי' רבנן מודו בה כו' וכן זו שהקשו דילדה שסבכה בזקנה דשרי לאו מדין זוז"ג הוא אלא מתורת ביטול אינה קושי' דדא ודא אחת היא דזוז"ג מותר מאי טעם לפי שנתבטל האיסור בהיתר רכי היכי דאי איתי' לאיסורא בעיניה בטל חד בתרי כל היכי דהאי לחוריה קאי והאי לחור' קאי (א"כ) [א"ג] כשנתערב וליכא טעמא ה"נ היתר הבא מכח גרמת איסור כל היכא שאיסור והיתר גרמו לו הרי הוא כאילו נתבטל האיסור, ומש"ה א"ר אבהו דילדה שסבכה בזקנה בטלה דס"ל זוז"ג מותר וכדאיפסקא הלכתא עכ"ל, וע"ש עוד בר"ן מ"ש בהא דאמרו בסוטה דילדה שסבכה בילדה העשויה לסייג ולקורות דאסור משום דמצי מימלך עלה כי היכי דאמרינן שחוטה אינה בטילה בנבילה דאפשר לנבילה שתעשה שחוטה דלכי מסרחה פרחת טומאה מינה כו' וה"ה ילדה הנטועה לסייג ע"ש.

וביו"ן דזוז"ג מתורת ביטול אתנין עלה והיינו אע"ג דבכל דוכתי ביטול ברוב הוא אבל גבי זוז"ג כיון דאינו אלא גורם בעלמא חד בחד בטל כיון דאיכא עוד גורם אחר והיכא דלא שייך ביטול כגון בילדה העשויה לסייג ה"ה זוז"ג אסור וכמ"ש הר"ן, וא"כ בחמץ בפסח דאפי' באלף לא בטיל ממילא גם זוז"ג אסור, ואע"ג דערלה וכלאי כרם ביטולו במאחזים ואפ"ה זוז"ג מותר, שאני גורם דסגי בביטולו חד בחד ואע"ג דבכל איסורין עכ"פ בעינן חד בתרי גורם קיל ליה דליסגי בחד בחד, וה"ה בערלה (וכ"כ) [וכה"כ] אע"ג דחמיר ביטולו להצריך מאחזים, כיון דעכ"פ איתי' בתורת ביטול מקילי' גבי גורם דליסגי חד בחד, אבל היכא דליתיה לתורת ביטול כלל ודאי דגם זוז"ג נמי אסור כיון דהתירו אינו אלא מתורת ביטול והכא ביטול לא מהני. וכמ"ש הר"ן לענין ילדה שסבכה בילדה.

ובן מוכח לענ"ד גם מדברי הרמב"ם וכ"מ דזוז"ג מדין ביטול אתנין עלי' שכתב פ"ה מנדרים [הט"ז] ז"ל האוסר פירותיו על חבריו בין בנדר בין בשבועה הרי גידוליהן וחילופיהן ספק, והראב"ד כתב עלה ז"ל מיהו קשי' לי כל היכא דאמרי' אסור בגידוליהן ואפי' בדבר שזרעו כלה ואמאי הא קי"ל זוז"ג מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיהן ע"כ, ובכ"מ כתב ליישב דנדרים ושבועות ה"ל דבר שי"ל מתירין ואפי' באלף לא בטל ע"ש, הרי מבואר כדברי הר"ן דזוז"ג מדין ביטול נגעו בה וכל היכא דליכא דין ביטול זוז"ג נמי אסור.

והנה כבר ביארנו דלשיטת הש"ך צריך לומר כתירוצ' שני של מהרש"ל דהא דאיבעיא להו בהסיק בעצי הקדש מיירי בתנור חדש והיסק שני ופשיט ליה לאיסורא דאי כתירוצ' ראשון של

זוז"ג מותר משום ביטול ברב

כל שאיסורו במשנהו זוז"ג אינו מתבטל

זוז"ג בנדר ושבועה

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

אבני מילואים <עם הערות קה"י והגרי"פ> - ב' הכר, אריה ליב בן יוסף הכהן עמוד מס': 293 הודפס ע"י אוצר החכמה

מהרש"ל דמיירי בגרף וקטום קשה כיון דהקדש אפרו אסור ה"ה חומו אסור ואמר' שבה גחלים וחומו בפת ע"ש, וע"כ צ"ל כתירוף שני.

ומהרש"א בחידושו כתב להקשות דתפשוט להיפך דבהקדש זוז"ג מותר מהא דק"ל בע"ז בההיא גינתא דאזובל בזבל של ע"ז דשרי משום זוז"ג וחומרא דהקדש דבמשהו אית' נמי בע"ז דאיהו ג"כ במשהו וע"ש.

אמנם לפי מ"ש לעיל סי' א' דהא דע"ז לא בטיל היינו דוקא אי אית' תוספתא נפיל היתרא לגו איסורא וכסברא דרב דימי פ' השוכר ע"ש וכמ"ש הר"ן שם דכל שהאיסור במקומו חשוב ואין ההיתר מבטל אותו, וזהו חומרא דבע"ז דגבי שאר איסורין אפי' היתרא לגו איסורא בטיל איסורא וע"ז כה"ג לא בטיל, אבל היכא דשניהם באין כאחד אפי' בע"ז בטיל, ומש"ה זוז"ג מותר בע"ז כיון דבזוז"ג האיסור וההיתר באין כאחד ולא שייך ב' חומרא דהיתרא לגו איסורא ובכה"ג שוה ע"ז לשאר איסורין וע"ש בס' א' היטב ותראה שדברינו נכונים בישב דברי מוהרש"א בכל ענין.

אלא דאכתי תקשי לדעת הר"ן פ' השוכר שם דכתב דלא קי"ל כרב דימי וס"ל דבע"ז אפי' איסורא לגו היתרא במשהו לא בטיל, ועמ"ש לעיל סי' א', וא"כ קשה בהאי גנתא דאזובל בזבל של ע"ז אמאי קי"ל זוז"ג מותר כיון דלהר"ן מדין ביטול נגעו בה ולדידי' ע"ז במשהו אפי' איסורא לגו היתר' וא"כ לית' בתורת ביטול כלל. איברא לדעת ר"ת פ' השוכר [עג, ד"ה יין] דלא אמרו יין ביין במשהו אלא ביין שנתנסך לע"ז דהוא דמאורייתא אבל בסתם יינם דאינו אלא מדרבנן יש לו ביטול ע"ש. נחא דבגורם אינו אלא מדרבנן וכמ"ש הר"ן פ' כל הצלמים [כב, מדפי הרי"ף] גבי בגד שארגו בכרכר של ע"ז דמהני הולכת הנאה לים המלח אפי' דר"א מורה דאין פדיון לע"ז אלא משום דגורם אינו אלא מדרבנן מהני הולכה ליה"מ ע"ש ובאיסור דרבנן שייך ביטול גם בע"ז לדעת ר"ת, ואמנם נראה דאפי' לדעת הר"ן דס"ל שם פ' השוכר [להא, מדפי הרי"ף] דאפי' סתם יינן נמי במשהו היינו מטעמא דאי' בירושלמי דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם ע"ש וא"כ היינו דוקא אביזרי' דע"ז דאסור אפי' מאומה אבל היכא דליכא ע"ז בעין אלא גורם בעלמא אין זה מאומה מן החרם ובטל כמו שאר איסורין. נמצא לפמ"ש דוקא בחמץ דהוא משום חומרא דלא כדיל מיני' א"כ גורם ידי' נמי לא בטיל, אבל בע"ז נראין דברי הש"ך ביו"ד שם דזוז"ג מותר משום דבע"ז נמי גורם בטיל ומטעמי' שכתבנו, וכ"ש לפ"מ דק"ל כרב דימי דבע"ז גופי' דוקא היתרא לגו איסורא הוא דלא בטיל וכמו שפסק בש"ע יו"ד סי' קל"ד א"כ בזוז"ג דשניהן באין כא' ודאי יש לו ביטול וכמ"ש ודו"ק.

ובסוגיין שם [כו,א] אלא ר' אליעזר דעצי אשירה דתנן נטל הימנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן התנור חדש יותן ישן יוצן

אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה באחרות כולן אסורין בהנאה ר"א אומר יולין הנאה לים המלח א"ל אין פדיון לע"ז אימור דשמעת ל' לר"א בע"ז דחמיר איסורא בשאר איסורין מי שמעית ל' כו', והוא תמי' דהא רבנן דר"א מחמירי טפי וסברי חדש יותן ולא מהני אפי' הולכת הנאה ליה"מ, ורש"י ז"ל כתב דה"ה דהוי מצי לאוקמי כת"ק דר"א אלא משום דלא ידעינן מנו ע"ש והוא דחוק.

אמנם לפמ"ש בשם הר"ן דטעמא דזוז"ג מותר משום ביטול הוא יתיישב שפיר דמדברי ת"ק לא מוכח דזוז"ג אסור גבי ערלה

בע"ז יש תורת ביטול באיסורא לגו היתרא

ל"ת בע"ז חלוק איסורין דאורייתא מאיסורין דרבנן

מהו חומר דע"ז

ושאר איסורין דשייך בהו ביטול דלעולם איכא למימר דשרי זוז"ג משום ביטול והתם בע"ז איסורו במשהו ולא ס"ל כרב דימי דבעי דוקא היתרא לגו איסורא אלא בכל גווני לא בטיל ומש"ה התם זוז"ג אסור ולא משום חומרא דע"ז אלא דדינא הכין הוא כיון דע"ז אין לו ביטול אבל בשאר איסורין דיש להן ביטול זוז"ג מותר, אבל מדברי ר"א שפיר מוכח דאפי' היכא דשייך ביטול נמי זוז"ג אסור דבפ' כל הצלמים (דף מ"ט) כתבו התוס' ד"ה יולין הנאה ליה"מ ז"ל פ' הקונטרס דמי עצים דאיסורא ולכן תהא הפת מותרת וקשה דא"כ אפי' בלא נתערבה נמי יש להחיר בהולכת הנאת העצים לכך נראה לפרש הנאת הפת וניחא דלא פליג ר"א ארישא חדש יותן להחיר להולין הנאת העצים שהסיק בהן לים המלח עכ"ל, והשתא אי נימא דזוז"ג בשאר איסורין מותר משום דבטל אלא בע"ז בלחוד אסור משום דאין לו ביטול וא"כ עכ"פ לא גרע משאר תערובות ואכתי תקשי אמאי לא פליג ר"א ארישא חדש יותן דיוליך הנאת עצי איסור ליה"מ ולשתרי התנור דהא ע"י תערובות מתיר ר"א הולכת הנאה הנאה ליה"מ, וכיון דזוז"ג בעלמא מותר משום דבטל ובע"ז משום דאיסורו במשהו לא בטיל א"כ גם תנור חדש לא נפיק מידי תערובות, אלא ע"כ מדלא פליג ר"א ברישא וס"ל בחדש דלא מהני הולכת הנאה ליה"מ מוכח דס"ל דזוז"ג לא מקרי תערובות, וכיון שכן בשאר איסורין נמי זוז"ג אסור כיון דלא חשיב ליה תערובות, וא"כ מדברי ר"א בלחוד הוא דמוכח בזוז"ג בעלמא אסור ולא מת"ק דלדידי' אפשר לומר דזוז"ג בעלמא מותר משום דבטל ובע"ז לא בטיל, ודחי לה הש"ס דשאני ע"ז דחמירא ר"ל אע"ג דזוז"ג מותר משום דבטיל אפי' בחדש יותן מחמיר ר"א דלא יועיל הולכת הנאה ליה"מ משום חומרא דע"ז ואינו מקיל אלא בפת שנתערבה באחרות כיון שכבר נתערבה משא"כ בתנור חדש עדיין לא נתערב אלא לאחר שיאפה בו יתערב ע"י זוז"ג בהא לא מקיל ר"א לכתחלה להחיר ע"י הולכת הנאה ליה"מ דאע"ג דלענין זוז"ג למאן דשרי חשיב כדעבד שלא להפסיד התנור כמ"ש התוס' בסוגיין [כו,ב ד"ה בין], הכא דאיכא תרתי חדא דהוי מבטל איסור לכתחלה, ועוד דע"ז במשהו ויועיל לו הולכת הנאה ליה"מ כולי האי לא מקיל ר"א ודו"ק.

מיהו לשיטת רש"י ז"ל דבפת גופי' מהני הולכת הנאה ליה"מ וה"ה בתנור חדש מהני ובאמת פליג ר"א נמי ארישא דחדש יותן א"כ ליתא לדברינו ומש"ה כתב רש"י דה"ה דמצי לאוקמי כת"ק וכנ"ל.

אלא דגם לשיטת התוס' דכתבו דלא פליג ר"א ארישא נסתרה דברינו שהרי לדעת התוס' צריך שיולין הנאת כל הפת ליה"מ וא"כ לא מצי ר"א למיפלג ארישא דאי נימא בתנור חדש תקנתא שיולין הנאתו ליה"מ א"כ צריך להולין כל דמי התנור ליה"מ ומה ירויה בזה והיינו חדש יותן.

אמנם דברינו עולין יפה לשיטת הרא"ש שם פ' כל הצלמים [סי' ט'] שכתב ז"ל פירש"י יולין הנאת העצים שאפה בהן את הפת ולפי פירושו אף הפת מותרת אפי' לא נתערבה ומתני' לא משמע כן דמשמע דר"א דוקא אנתערבה קאי, ופרי"י יולין הנאת הפת ליה"מ כי הפת כולה אסורה כו' ונראה לי כפיר"י דלא הקילו חכמי' להחיר את הפת בלא תערובת ע"י הולכת [הנאת] העצים, אבל בהא נ"ל כדפירש רש"י שאין צריך להולין ליה"מ אלא הנאת עצים וכיון שנסתלק מכאן גוף האיסור הותר הכל עכ"ל, וכיון דבתערובת מותר ע"י הולכת הנאת עצים דאיסורא לחודי' א"כ אי

הולכת הנאת התנור ליה"מ

נימא דזו"ג בשאר איסורין מותר משום דבטל א"כ תקשי אמאי לא פליג ר"א ארישא בתנור חדש דיועיל הולכת הנאת העצים ליה"מ ויהיה התנור מותר, אע"כ דזו"ג לא חשיב כמו תערובות וא"כ בשאר איסורין נמי דזו"ג אסור וכמ"ש, עד דרחי לה הש"ס דהתם משום חומרא דע"ז לא שרי הולכת הנאה בחדש וכמ"ש לעיל ודו"ק.

והנה הר"ן כתב בר"פ כל הצלמים [כא, מדפי הרי"ף] בהא דסבר ר' יוסי דאסור לנטוע לכתחלה פירי של ערלה אע"ג דזו"ג מותר משום דה"ל מבטל איסור לכתחלה ע"ש, ולטעמי' אזיל דס"ל [שם] טעמא דזו"ג דשרי משום ביטול הוא ולהכי בדיעבד הוא דמותר ולכתחלה אסור דאין מבטלין איסור לכתחלה.

ואיכא למידק לפ"ז בהא דאמר' בסוגיין למ"ד דזו"ג מותר חדש יוצן וכ"פ הפוסקים כולם, והיאך אופין בו לכתחלה שיהיה דזו"ג הא אין מבטלין איסור לכתחלה בשלמא לתוס' והרא"ש נחא ד"ל התוס' בסוגיין ד"ה בין חדש בין ישן יוצן ואע"ג דזו"ג דוקא בדיעבד מותר כו' דהכא הוי כדיעבד דאי אמרת יותן מפסיד התנור עכ"ל, ובאשרי' כתב ד"ל הלכך חדש יוצן ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות דזו"ג כדמוכח פ' כל הצלמים דתנא ר"י אומר כו' ויש לומר התם דין הוא שלא יהנה לכתחלה מן האיסור עצמו אבל הכא התנור אינו האיסור בעצמו, אלא שהתנור נגמר בעצי איסור ואי אמרינן יותן התנור נפסד עכ"ל, וכל זה יתכן לפי מה דמשמע מדבריהם דזו"ג לא משום ביטול אלא שאין בו ממש ומדינא אפי' לכתחלה ראוי להתיר אלא שהחמירו שלא לעשות לכתחלה דזו"ג כרי שלא יהנה מן האיסור עצמו, והיכא שהתנור יפסד חשיב כדיעבד ולא החמירו, אבל לשיטת הר"ן דטעמא דזו"ג מותר משום ביטול הוא א"כ מדינא אסור לבטל איסור לכתחלה ואפי' היכא דאיכא פסידא נמי אין מבטלין איסור לכתחילה שהרי קי"ל דאם נפל איסור לתוך ג"ט של היתר אסור להוסיף עליו ולבטלו וכמבואר בטוש"ע סי' צ"ט [סי'ה] ע"ש, ואע"ג דמפסיד כל ההיתר ואפי' באיסור דרבנן דעת הרא"ש והטור דאין להוסיף בשיעור ולבטלו וכן פסק הרמ"א שם [ס"ו] וע"ש בש"ך [סקי"ז] דאפי' איסור דבריהם שאין עיקר מן התורה אסור להוסיף עליו ולבטלו ע"ש.

ונראה ליישב לפמ"ש הרשב"א בתה"א אם נבלע איסור מועט בתוך כלי כשר אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשפע היתר מותר להשתמש בו לכתחלה כיון שהאיסור מועט ואי אפשר לבא בו לידי נתינת טעם כו' אבל אם נבלע בכלי שדרכו להשתמש בו לעתים כקערה וכיוצא בזה אסור להשתמש בו בשפע משום דאין מבטלין איסור לכתחלה ע"ש, ועיין עוד בתה"א (דף ק"ט) בענין ג"ט לפגם שכתב פגם זה שאמרו לא שפוגם לגמרי עד שאינו נאכל מחמת פגמו אלא אפי' פוגם קצת שהרי קדירה שאינה בת יומה אינה פוגמת אלא מעט וע"ש.

והרא"ה ב"ה הקשה עליו כיון דהבלוע עצמו כמות שהוא עד שלא נפלט איסור תורה הוא שהרי הבלוע עצמו לא נפגם מאכילת גר וכיון שכן ראוי ה' שלא לבשל בו עכשיו ולבטלו מחמת תערובתו דבר תורה את"ל אין מבטלין איסור לכתחלה דאורייתא, והשיב עליו הרשב"א במשמרת הבית דהיינו דוקא לבטל איסור בעינו כו' אבל בלוע מותר כיון שפוגם תערובתו ואי אתה יכול לאכלו לעולם בלא פגמו ובתערובתו עכ"ל וע"ש.

ולפ"ז ה"נ בתנור חדש כיון שדרכו להשתמש בו בעצים ולעולם אי אפשר שיבא איסור התנור בפת אלא ע"י דזו"ג וזהו ביטולו

זחיג
לכתחילה

אין מבטלין
איסור
לכתחילה
אף בדרבנן

ביטול
לכתחילה
לאיסור
שנבלע ואינו
בעינו

שרי לבטל כה"ג אפי' לכתחלה משא"כ פרי של ערלה דהפרי הוא בעינו והוא איסור בפ"ע מש"ה אין מבטלין אותו לכתחלה אבל תנור שדרכו להשתמש בו לאפיה והוא על ידי עצי הסקה א"כ לעולם אי אפשר להנות בו אלא ע"י תערובות דזו"ג לכך מותר לכתחלה לאפות בו ע"י דזו"ג.

ובסוגיין שם [כו,א] אמרי' הלכך הני קערות וכוסות אסורין כו' איכא דאמרי אפי' למ"ד דזו"ג מותר קדירה אסור דהא מקבלא בישולא מקמי דיהבי עצים דהתירא, ובש"ך סי' קמ"ב [סקי"א] כתב דז"ל וקדירה נמי אע"פ שאי אפשר לבשל בה בלא עצים מ"מ הדרך ליתן בה מים ובשר ואח"כ שופתה על האש וא"כ משתמש בה בלא גורם היתר ולפ"ז היכא דברור לו שלא השתמש בה עד אחר ששפתה לעצי היתר התבטיל מותר אלא דלכתחלה אסור בכל ענין עכ"ל.

ולכאורה תקשי כיון דמשכחת לה בקדירה נמי היתר דהיינו שלא ישתמש בה עד אחר שפיתתה והבער' עצי היתר וכמ"ש, וא"כ אמאי סתמו לאסור הקדירה בכל ענין, ואע"ג דכתב הש"ך דלכתחלה אסור בכל ענין הא גופי' טעמא בעי מ"ט לכתחלה אסור בכל ענין, ואין לומר משום גזירה דלמא אתי להשתמש קודם שפיתתה, כגון זו צריך לפרושי שלא מצינו בש"ס גזירה זו.

אמנם לפי מ"ש נחא דכיון דטעמא דזו"ג דשרי משום ביטול הוא, ואין מבטלין איסור לכתחלה אפילו במקום פסידא, והא דתנור חדש יוצן היינו משום דא"א להשתמש בו אלא ע"י עצים דהתירא דהוי דזו"ג והוא ביטולו דהוי כמו כלי שדרכו להשתמש בו בשפע דמותר להרשב"א לכתחלה להשתמש בו אבל קדירה כיון שדרכה להשתמש בלא דזו"ג והיינו מקמי דיהבי עצים דהתירא מש"ה אסור להשתמש בו לכתחלה אפילו ע"י דזו"ג כמו כלי שאין דרכו להשתמש בו בשפע דאסור לכתחלה להשתמש בו אפי' בשפע.

עוד נראה מדברי הש"ך דאם נתן בקדירה תחלה המים והבשר אפי' בדיעבד אסור ואם לאחר ששפתה נתן בה עכ"פ לכתחלה אסור, ואינו נראה לענ"ד לאסור בדיעבד כלל דמה בכך שנתן בקדירה דאיסורא בזה לא נשתנה ולא נתפעל גוף התבטיל דדוקא סכין של ע"ז ששחט בה הוא דאסור בדיעבד לדעת הרמב"ם ושאר הפוסקים משום דכל תיקון הבהמה נעשה ונגמר באיסור זה אבל מה שנותן קודם הבישול בעודו קר לתוך הקדירה אין כאן שום פעולה שיהא המאכל נאסר ע"י זה, ואפשר דלפמ"ש הש"ך סי' יו"ד [סק"ה] וסי' קמ"ב [סק"ו] דאפי' חתך בו בשר בסכין של ע"ז צריך הולכת הנאה ליה"מ וה"ה כאן בקדירה וצ"ע.

מיהו אכתי תקשי לדעת הר"ן דס"ל דזו"ג מותר משום ביטול, ובפ' (כל הצלמים) [אין מעמידין יב, ב מדפי הרי"ף] הביא הר"ן שם דעת הרשב"א להתיר בכלי שנבלע בו איסור ודרכו להשתמש בו בשפע כמ"ש בשמו לעיל וחולק עליו וס"ל דבכל ענין אין מבטלין איסור לכתחלה, וא"כ הדרא קושי' לדוכתה בתנור חדש אמאי יוצן הא אפי' איכא פסידא אין מבטלין איסור לכתחלה ואפי' דרכו להשתמש בשפע נמי אסור לדעת הר"ן, ואפשר דתנור חדש שנאסר אינו אלא מדרבנן וכמ"ש לעיל גבי בגד שנארג ע"י כרכור של איסור הנאה וכמ"ש הר"ן פ' כל הצלמים ובאיסור דרבנן וגם כבר מקלי קלי איסורא ואינו בעין שרי לבטל לכתחלה וכמ"ש הר"ן פ"ק דביצה (דף ד') [ב, ב מדפי הרי"ף] וכ"כ שם הרא"ש [סי' ב'] וכיון דבתנור דאיסורא לית' לאיסורא בעינ' אלא שנגמר באיסור מש"ה מותר לבטל לכתחלה ע"י דזו"ג.

נשתמש
בקדירה לעני
דיעבד

הסקת עצים
אם נחשב
מקלי קלי
אסורא

אך קשה לפ"ז בתנור דהסיקו בעצי הקדש דאמרי' בסוגיין דפת אסורה אפי' לרבנן משום דהקדש אפי' באלף לא בטיל וטעמא דהקדש לא בטיל משום דבר שיש לו מתירין הוא כיון שיש לו פדיון, והיכא דמקלי קלי איסורא אפי' דבר שיש לו מתירין בטיל כדאמרי' פ"ק דביצה (דף ד, ב) גבי עצים שנשרו מן הדקל ע"ש וא"כ צ"ל דתנור שהוסק בעצי איסור חשיב לי' איסור בעין וא"כ הדרא קושי' לדוכתא דהיכי מותר לאפות לכתחלה ע"י זוז"ג כיון דלדעת הר"ן אפי' בדרבנן אסור להוסיף ולבטל ואע"ג דאיכא פסידא וגם אע"ג שדרכו להשתמש תמיד בשפע וכמ"ש לעיל וצ"ע, אמנם לדעת הרשב"א דמתיר בכלי שדרכו להשתמש בשפע ודאי ניחא וכמ"ש ודו"ק.

סימן ז

עוד בענין הנזכר.

כתבו התוס' (כוזב) ד"ה הקדש אפי' באלף לא בטיל ז"ל תימה מה חומר הוא זה הא הקדש דבר שיש לו מתירין הוא ע"י חילול ומטעם זה אין דינו להיות בטל אפי' באיסור קל ואפי' מדרבנן כדאמרי' בריש ביצה עכ"ל, ולפמ"ש בס"י שלפני זה דזוז"ג דמותר משום ביטול הוא, א"כ שפיר עולה הטעם דהקדש לא בטיל משום דבר שיל"מ ולכן זוז"ג נמי אסור ולא בטל וכמ"ש לעיל בשם הכ"מ פ"ה מנדר' דגבי נדרים זוז"ג אסור ג"כ מהאי טעמא דנדרים הוא דשיל"מ ע"ש, אלא דכבר כתבתי דתוס' ס"ל דטעמא דזוז"ג מותר לאו משום ביטול נגעו בה, ומשום חומר האיסור בלבד הוא דקאמר הש"ס דאסור ולכן מקשי שפיר לשטתיהו.

ובמגניי שלמה כתב ז"ל ולענ"ז לא הבנתי דלמא אין הי' דפריך אהאי טעמא דפת שנאפה בעצי איסור ג"כ מטעם תערובות נגעו ב' דהוי כמו שנתערב בו האיסור אלא דלרבנן כיון שאין האיסור בעין התירו וא"כ פריך הכי אם הקילו רבנן בערלה שגם בתערובות ממש לא החמירו א"כ היכי דקלי איסורא התירו לגמרי וכמ"ש רש"י, אבל בהקדש שהחמירו בתערובות מטעם דבר שיל"מ אימא גם היכא דקלי איסורא החמירו מה"ט גופי' כיון דאפשר ע"י חילול משהו דהקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל דהיינו טעמא דהוי דשיל"מ, דהא לא מקרי דשיל"מ אם צריך להוציא עליו ממון כמ"ש הפוסקי' וא"כ מקומו, מ"מ אין צריך לפרש דברי רבא דפריך מטעם קולא וחומרא כי אם מה"ט גופי' עכ"ל ע"ש, וכן בחי' פני יהושע מביא דברי מג"ש והעלה כיון דחילול להקדש ודאי מהני ה"ל דשיל"מ והניחו דברי תוס' בצ"ע, ואע"ג דהם לא ירדו לסברא זאת דזוז"ג גופי' משום בטול נגעו בו, אפ"ה אית להו דכי היכי דהחמירו בהקדש לענין ביטול משום דשיל"מ ה"נ ראוי להחמיר בזוז"ג כיון דאפשר ע"י חילול.

והנה מבואר מדברי מג"ש דטעמא דהקדש הוי דשיל"מ משום דהקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מהני דהא כל היכא דצריך להוציא ממון לא מקרי דשיל"מ, ומשמע מדבריו דכל היכא דצריך חילול בכדי דמיו לא הוי דבר שיש לו מתירין.

ולענ"ד נראה דכל כה"ג נמי הוי בכלל דשיל"מ, דהא כתבו התוס' פ' השוכר (דף ע"ג) בהא דאמרו בש"ס דילן בטעמא דטבל במשהו משום דכהתירו כך איסור ובירושלמי חשיב טבל ותרומה

חילול בשו"י
אם נחשב
לדשיל"מ

דבר שיל"מ וכתבו תוס' דטעמא דש"ס דילן צריך היכא שאין הבעלים בעיר וצריך הוצאות לכך לא הוי דשיל"מ וטעמא דירושלמי בטבול למעשר דצריך להוציא עשרה כורין למעשר ומש"ה בעיא טעמא דשיל"מ עכ"ל, ומבואר דאפי' היכא דצריך להוציא עשרה כורין נמי הוי דשיל"מ, וטעמא דהך מלתא דלא הוי כמו צריך הוצאה דלא חשיב דשיל"מ אלא היכא דבעי' יותר מכדי איסורו וכמו בנתערבה חתיכה שלא נמלחה בין חתיכות מלווחות דבטיל ולא חשיב דשיל"מ ע"י מליחה כיון דצריך הוצאות כמבואר ביו"ד סי' ט"ט והתם לא היה צריך מליחה אלא אותה חתיכה לבדה שלא נמלחה ועכשיו הוא צריך לפזר ולמלוח כל החתיכות כולן מש"ה לא חשיב דשיל"מ אבל בטבול למעשר כיון דאין הוצאה אלא כשעורו וגם אם לא היה מתערב היה צריך להוציא הוצאה זו הוי שפיר דשיל"מ שאינו ראוי שירויח ע"י התערבות, וא"כ בהקדש נמי גם אם לא נתערב הי' צריך לפדותו בשווייו אין קפידה באותה הוצאה ואפי' אם צריך לחלל בשווייו כיון שאין צריך להוציא יותר מכדי איסורו אין זה הוצאה יתירה והוי דשיל"מ.

ובן נראה מבואר מדברי הר"ן שם פ' השוכר [לו, ב מרפי הרי"ף] שכתב דהיכא דנתערב טבל בחולין ואין לו פרנסה ממקום אחר דצריך להפריש לפי חשבון כולו דתו לא הוי דשיל"מ כיון דצריך להוציא הוצאות ע"ש. ומשמע דוקא היכא דאין לו פרנסה ממקום אחר דצריך להוציא יותר מכדי צרכו הוא דלא הוי דשיל"מ משום הוצאות, אבל ביש לו פרנסה ממ"א דא"צ להפריש אלא לפי טבל שבו לא חשיב צריך הוצאה כיון דבלאו התערבות נמי היה צריך הוצאה זו וז"ב.

ובתשו' מהרי"ל סי' (קפ"ו) [מהדורת מכון ירושלים סימן קס"ג] ז"ל ויורני מר על מ"ש הרשב"א בכלי שנאסר מבליעת איסור דלא שייך ב' משום דשיל"מ אחר שצריך לפזר מעותיו אם נאמר שחולקין עליו התוס' שכתבו פ' (כ"ש) [כ"ש] על זה שבהקדש דבאלף לא בטיל היינו משום דשיל"מ אע"פ שצריך לפזר מעותיו ולהוסיף חומש עכ"ל, ושם בס' קצ"ד חשיב מהרי"ל ז"ל ומהקדש שהבאת אין שום ראייה דאפשר לפדותו ע"י ממון אחר דאינו מוסיף חומש אלא הבעלים וגם איהו גופיה יכול להערים עכ"ל, ומבואר מדברי השואל ומדברי מהרי"ל בעצמו דעל גוף הקרן לא קשי' להו אלא מהוספת חומש הוא דקשי' להו, והיינו מטעמא דלעיל דכיון דאינו מוציא יותר מכדי הצורך בלא התערבות כיון שאינו נותן כי אם בכדי ההקדש ואפי' אם לא היה נתערב היה צריך לזה אם היה רצונו לחללו.

וזה מורה שלא כדברי המג"ש שכתב בטעמא משום דהקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל, דא"כ גם מחומש לק"מ דאם פודה שוה מנה בש"פ אין כאן חומש, אלא דלא אמרו הקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל אלא בדיעבד אבל לכתחלה צריך לפדות בכדי שויו וגם להוסיף חומש ומש"ה קשיא להו מחומש אבל מקרן לא קשיא מטעמא דאמרן ואהא מתרצי דמשכחת לה בהערמה דלא לישלם חימש.

אלא לפ"ז ק' גם בחומש מאי קשי' להו הא אפילו בלא תערובות היה צריך להוסיף חומש וא"כ לא חשיב הוצאה, ואפשר דהיכא שההוצאה יתירה על הקרן לעולם מקרי צריך הוצאה ומשום דאם לא היה נתערב היה הברירה בידו שלא לפדותו כיון שהוא יותר מכדי שויו ומש"ה אין צריך להפסיד התערבות ע"י זה ודוקא בכדי שויו הוא דאמרי' דאין בו משום הוצאה כיון שהיה מוכרח

כשאינו
הוצאה יותר
מדינו הר"ל
דשיל"מ

במקום
הוספת חומש